INDUSTRIA DE APĂRARE

Această fișă descriptivă explică rolul vital pe care îl joacă industria de apărare a UE în asigurarea securității și a autonomiei strategice a Uniunii, precum și modul în care aceasta contribuie la competitivitate și la creștere economică. Fișa prezintă evoluția sectorului european al apărării de-a lungul anilor, de la o industrie fragmentată, care mult timp a suferit din cauza unor deficiențe structurale care au împiedicat-o să producă echipamente de apărare în ritmul necesar, la o industrie integrată treptat, care a găsit echilibrul între suveranitatea națională și necesitatea cooperării la nivelul UE. Având în vedere tensiunile geopolitice tot mai mari, UE a plasat apărarea la vârful agendei sale. Scopul este de a consolida industria de apărare pentru ca aceasta să devină mai reactivă, mai inovatoare, mai competitivă și mai rezilientă.

TEMEI JURIDIC

— Articolul 173 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (TFUE) oferă temeiul juridic pentru acțiunea UE de sprijinire a competitivității industriei, inclusiv a sectorului apărării.

— Articolul 182 din TFUE se referă la cercetarea și dezvoltarea tehnologică a UE, inclusiv la cercetarea în domeniul apărării.

— Articolul 346 din TFUE permite statelor membre să excepteze măsurile din domeniul apărării de la normele UE privind piața internă atunci când acest lucru este necesar pentru a-și proteja interesele esențiale în materie de securitate.

OBIECTIVE

Sectorul industrial european al apărării stă la baza pregătirii pentru apărare a Uniunii. Acțiunea UE în acest domeniu urmărește să consolideze baza industrială de apărare și pregătirea pentru apărare a Uniunii. Pentru a realiza acest lucru, sectorul vizează:

— creșterea capacității de producție industrială în domeniul apărării în întreaga UE;

— încurajarea investițiilor și îmbunătățirea accesului la finanțare în sectorul apărării;

— consolidarea competitivității și a inovării;

— sprijinirea cercetării și dezvoltării bazate pe colaborare în domeniul apărării;

— consolidarea cooperării între întreprinderile din domeniul apărării din toate statele membre pentru a crește capacitatea de producție și a permite economii de scară;

— reducerea fragmentării pieței echipamentelor de apărare, reducerea costurilor și contribuția la dezvoltarea unei veritabile piețe unice a echipamentelor de apărare.

ORIGINILE ȘI DEZVOLTAREA INDUSTRIEI DE APĂRARE A UE

Deși securitatea și apărarea rămân competențe naționale, peisajul industrial din aceste domenii a evoluat de la o etapă în care era fragmentat, la o integrare din ce în ce mai mare la nivelul UE.

A. Două decenii de politică industrială de apărare a UE, de la începutul anilor 2000 și până în prezent

1. Agenția Europeană de Apărare

Agenția Europeană de Apărare (AEA) a fost înființată în iulie 2004, în cadrul unei acțiuni comune a Consiliului de Miniștri, pentru a dezvolta capabilitățile de apărare, a promova și consolida cooperarea europeană în domeniul armamentului, a consolida baza industrială și tehnologică de apărare europeană, a crea o piață europeană a echipamentelor de apărare competitivă la nivel internațional și a spori eficacitatea cercetării și tehnologiei europene în domeniul apărării. Acțiunea comună din 2004 a fost înlocuită mai întâi de o decizie a Consiliului din iulie 2011 și apoi revizuită în octombrie 2015 prin Decizia Consiliului de definire a statutului, sediului și regulamentului de funcționare ale Agenției Europene de Apărare.

2. Dezvoltarea unei piețe europene a echipamentelor de apărare

În septembrie 2004, Comisia a prezentat o Carte verde privind achizițiile publice în domeniul apărării, cu obiectivul de a contribui la „crearea progresivă a unei piețe europene a echipamentelor de apărare". Cartea verde a făcut parte din strategia din 2003 intitulată „Către o politică a Uniunii Europene în domeniul echipamentelor de apărare". Scopul a fost acela de a se utiliza mai eficient resursele din sectorul apărării și de a se crește competitivitatea acestei industrii europene, dar și de a contribui la îmbunătățirea echipamentelor militare, în contextul politicii europene de securitate și apărare.

În 2007, statele membre au convenit să consolideze dezvoltarea unei baze industriale și tehnologice de apărare europene, cu ajutorul unei strategii specifice. În iulie 2006 a fost lansat regimul interguvernamental de încurajare a concurenței pe piața europeană a echipamentelor de apărare. Acest regim interguvernamental voluntar funcționează pe baza unui cod de conduită privind achizițiile publice în domeniul apărării, care este sprijinit de un sistem de raportare și monitorizare care contribuie la asigurarea transparenței și a responsabilității între statele membre.

Standardizarea echipamentelor de apărare este importantă pentru integrarea piețelor naționale. Lansarea, în 2012, a unui portal al Sistemului de referință european al standardelor de apărare (EDSTAR) a permis luarea de măsuri în vederea standardizării. EDSTAR a fost creat în urma înființării Sistemului european de informații cu privire la standardele din sectorul apărării, un portal pentru standardizarea pe scară largă a materialelor de apărare europene, care vizează publicarea de informații cu privire la standardele materialelor ce urmează să fie elaborate sau care urmează să facă obiectul unor modificări substanțiale.

În iulie 2013, Comisia a adoptat o comunicare privind creșterea eficienței și competitivității sectorului european al apărării și securității, care stabilește un plan de acțiune detaliat și anunță instituirea unui mecanism de monitorizare a pieței pentru achizițiile publice în domeniul apărării.

3. Achizițiile publice în domeniul apărării și transferul de produse din domeniul apărării în interiorul UE

UE a stabilit orientări pentru a defini un cadru al UE în acest domeniu prin intermediul a două directive:

— Directiva privind transferurile de produse din domeniul apărării în interiorul UE (Directiva 2009/43/CE) a simplificat și a armonizat condițiile și procedurile aplicabile transferurilor de astfel de produse pe întregul teritoriu al Uniunii Europene. Aceasta a creat un sistem uniform și transparent de licențe (generale, globale și individuale) și a permis întreprinderilor considerate fiabile să efectueze transferuri în baza unor licențe generale. Intenția a fost ca licențele individuale să devină o excepție și să fie limitate la cazuri bine întemeiate.

— Directiva privind achizițiile publice în domeniul apărării și securității (Directiva 2009/81/CE) a introdus reguli pentru achizițiile publice din domeniul apărării, menite să faciliteze accesul întreprinderilor active în domeniul apărării pe piețele de apărare ale altor state membre. Această directivă prevede o procedură de negociere cu publicarea prealabilă a unei proceduri standard, ceea ce permite mai multă flexibilitate, norme specifice privind securitatea informațiilor sensibile, clauze referitoare la siguranța aprovizionării și norme specifice privind subcontractarea. Totuși, statele membre pot face derogări pentru contractele în domeniul apărării și securității, dacă o astfel de măsură este necesară pentru protejarea propriilor interese de securitate esențiale (articolul 346 din TFUE).

4. Cercetarea europeană în domeniul apărării

În ciuda eforturilor de a crea un cadru comun pentru politica europeană de apărare, începând din 2006 cheltuielile pentru cercetarea europeană în domeniul apărării în ansamblu s-au redus în mod semnificativ și au reînceput să crească doar în ultimii ani. În 2015, statele membre au convenit să treacă treptat de la cercetarea axată exclusiv pe utilizarea civilă și dubla utilizare din cadrul programului Orizont 2020 la un program european specific de cercetare în domeniul apărării, ca parte a Fondului european de apărare (FEA).

FEA este principalul instrument al UE de sprijinire a C&D în domeniul apărării. FEA a devenit operațional la 1 ianuarie 2021, cu un buget total convenit de aproape 8 miliarde EUR pentru perioada 2021–2027 (Regulamentul (UE) 2021/697). Principalele sale obiective sunt de a promova cooperarea dintre întreprinderi, inclusiv cu întreprinderile mici și mijlocii (IMM-uri) și actori din domeniul cercetării din întreaga Uniune. FEA mai vizează să încurajeze dezvoltarea capabilităților de apărare prin investiții și să ajute întreprinderile din UE să dezvolte tehnologii și echipamente de apărare de vârf și interoperabile.

FEA a fost precedat de două programe de testare: Acțiunea pregătitoare privind cercetarea în materie de apărare și Programul european de dezvoltare industrială în domeniul apărării.

B. O nouă eră pentru politica industrială de apărare a UE

În anul 2021, UE a lansat o analiză cu privire la viitorul securității și apărării europene. Acest proces a condus la crearea Busolei strategice, un document de politică care

stabilește un plan de acțiune pentru consolidarea strategiei de securitate și apărare a UE până în 2030.

Începutul războiului de agresiune al Rusiei împotriva Ucrainei în februarie 2022 a marcat începutul unei noi ere pentru politica europeană de apărare. Războiul a relevat că există provocări semnificative legate de pregătirea industrială a UE pentru apărare. Ca răspuns, în același an au fost luate două măsuri la nivelul UE:

— În luna februarie, Comisia a publicat o foaie de parcurs privind tehnologiile critice pentru securitate și apărare.

— În luna martie, Consiliul a revizuit în mod semnificativ Busola strategică pentru a lua în considerare destabilizarea ordinii europene în materie de securitate și schimbarea în consecință a poziției, obiectivelor strategice și instrumentelor UE în domeniul apărării. (A se vedea 5.1.2)

Comunicarea comună din 2022 privind deficitele de investiții în domeniul apărării și, mai recent, raportul Draghi din 2024 privind viitorul competitivității europene au subliniat că investițiile insuficiente pe termen lung și lipsa de cooperare au condus la deficite critice în materie de capabilități de apărare și la fragmentarea industriei și a pieței europene a apărării. Capacitățile de producție sunt foarte scăzute, iar statele membre depind de achizițiile de echipamente de apărare din afara UE.

În cursul anului 2023, au fost lansate două măsuri pe termen scurt pentru a acoperi deficitele: Actul privind consolidarea industriei europene de apărare prin achiziții publice în comun pentru a stimula achizițiile publice comune în domeniul apărării și Actul privind sprijinirea producției de muniții pentru a mări producția de muniții și rachete.

În martie 2024, Comisia a lansat prima Strategie privind industria europeană de apărare, cu scopul de a crește cheltuielile pentru apărare, a îmbunătăți achizițiile publice comune, a spori interoperabilitatea dintre forțele armate ale Europei și de a consolida cooperarea cu Ucraina. O măsură esențială este propunerea de regulament de instituire a Programului privind industria europeană de apărare, în valoare de 1,5 miliarde EUR, care sprijină competitivitatea industrială și de apărare pe termen lung.

În prima jumătate a anului 2025, Comisia a propus trei inițiative-cheie pentru a crește gradul de pregătire pentru apărare și investițiile în domeniul apărării.

1. Cartea albă comună privind pregătirea europeană în domeniul apărării 2030, prezentată în martie 2025, plasează politica de apărare a UE la un nou nivel, având în vedere amenințările și provocările în materie de securitate tot mai mari. Acest document propune mai multe acțiuni care vizează consolidarea industriei europene de apărare:

— consolidarea capacităților industriale în întreaga UE;

— asigurarea aprovizionării cu factori de producție industrială critici și reducerea dependențelor;

— construirea unei veritabile piețe unice a UE pentru echipamentele de apărare;

— simplificarea normelor existente și reducerea birocrației;

— încurajarea C&D pentru a stimula inovarea;

— precum și păstrarea, atragerea și dezvoltarea de talente pentru a îmbunătăți competențele și expertiza în sectorul apărării.

2. Planul „ReArm Europe”, redenumit ulterior „Pregătirea pentru 2030”, care a introdus instrumente financiare pentru a stimula investițiile prin:

— activarea clauzei derogatorii naționale din Pactul de stabilitate și de creștere, care permite statelor membre să mărească cheltuielile pentru apărare; și

— lansarea unui instrument de împrumut în valoare de 150 de miliarde EUR – Acțiunea pentru securitatea Europei (SAFE) – pentru a ajuta țările să investească în domenii-cheie ale apărării.

3. Pachetul de modificări legislative denumit „mini-Omnibus pentru apărare”, adoptat oficial în decembrie 2025, modifică cinci programe majore ale UE: Europa digitală, FEA, Mecanismul pentru interconectarea Europei, platforma „Tehnologii strategice pentru Europa” (STEP) și Orizont Europa. Aceasta permite investiții în domeniul apărării și al produselor cu dublă utilizare în temeiul acestor cadre.

ROLUL PARLAMENTULUI EUROPEAN

Parlamentul a evoluat de la o instituție care semnala priorități politice timpurii la a fi un actor central în industria europeană de apărare, în special prin colegislație și control bugetar. Mai precis, Parlamentul:

— a solicitat crearea unei agenții europene pentru armament și standardizarea în domeniul apărării (2002);

— a insistat pentru crearea treptată a unei piețe europene a echipamentelor de apărare (2005);

— a insistat ca întărirea capabilităților europene să ducă și la consolidarea bazei industriale și tehnologice a industriei europene a apărării (2012);

— a solicitat consolidarea cooperării industriale europene și a subliniat necesitatea de a sprijini misiunile politicii de securitate și apărare comune prin C& D (2013);

— a propus lansarea unei uniuni europene a apărării (2016);

— a subliniat necesitatea de a îmbunătăți accesul IMM-urilor la finanțare și de a consolida achizițiile publice în domeniul apărării în interiorul UE și cooperarea în domeniul C&D, precum și de a stimula interoperabilitatea între armatele statelor membre (2021);

— a solicitat contribuții sporite la consolidarea capabilităților de apărare ale Ucrainei (2022);

— a subliniat că trebuie redusă dependența în ceea ce privește aprovizionarea cu materii critice, trebuie stimulate investițiile în inovare și dezvoltare, trebuie acordată prioritate proiectelor comune finanțate și cofinanțate de UE și trebuie majorată finanțarea (2023);

— a solicitat o viziune unită și clară pe termen lung pentru industria europeană de apărare, pentru a se asigura că nevoile prioritare sunt abordate (2025); și

— a reiterat că trebuie să se depășească fragmentarea peisajului industrial al apărării din UE (2025).

Prezenta fișă descriptivă este pregătită de Departamentul tematic pentru transformare, inovare și sănătate al Parlamentului European. Pentru informații suplimentare pe acest subiect, consultați site-ul web al Comisiei pentru industrie, cercetare și energie.

Anne Ploeger
04/2026